

Učitel matematiky

Martina Bečvářová
Karel Pánek (1849-1904)

Učitel matematiky, Vol. 10 (2002), No. 4, 253–256

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/150556>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2002

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

KAREL PÁNEK (1849–1904)

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

Karel Pánek se narodil dne 28. ledna 1849 v Chrudimi. Národní školu navštěvoval v Chrudimi, gymnázium nejprve v Hradci Králové; v roce 1868 přešel do Prahy na c. k. akademické gymnasium, kde v roce 1870 maturoval. V letech 1870–1873 studoval matematiku a fyziku na filozofické fakultě pražské univerzity. Po ukončení studií odešel do Jičína, kde v roce 1874 suploval matematiku na místním gymnáziu. V letech 1875–1876 úspěšně složil zkoušku učitelské způsobilosti, která ho opravňovala k výuce matematiky, fyziky a češtiny na gymnáziích. Ve stejné době získal osvědčení k výuce v chemických laboratořích. V roce 1875 byl ustanoven *náměstným učitelem* (suplentem) na c. k. akademickém gymnasiu v Praze. Dne 18. 6. 1884 byl jmenován řádným profesorem matematiky a fyziky. O jeho nelehké cestě k řádnému místu Zikmund Winter (1846–1912) napsal:

Dvacet pět let učil sebe, třicet let učil jiné a umřel. Pozorlivý postřehne však i v těch datech, že ten professor neměl život lehký, vytuší zápas člověka s okolnostmi nepříznivými, krutými a silnými. Deset let zkoušeným suplentem! Deset dekretů, jimiž rok co rok znova ponechává se učitelem pomocným na škole, deset těch listin v pozůstalosti professorově hovoří řečí smutnou. Právě když se bral k ouřadu učitelskému, jakoby osud těžkou železnou závorou zarazil dveře, kudy se uchází v bezpečnější, klidnější životí. Pánek zůstal venku přede dveřmi v mrazu i úpalu těžké práce bez dostatečného platu v starostech a v tísní. Konečně když po deseti létech závora spadla, a Pánek vešel, tíseň jako šedý stín vešla s ním a držela nad ním vyzáblou ruku věrně až do konce. A přec nikde u lidí nebylo viny. Bohužel, že i člověk podléhá ukrutnému národohospodářskému zákonu poptávky a nabídky. ([1], str. 22)

Snad díky dlouhému nejistému postavení se nikdy neoženil; o jeho domácnost v Liliové ulici se starala jeho sestra Anna.

V roce 1892 složil na c. k. české vysoké škole technické zkoušku z anglického jazyka a literatury, v následujícím roce vykonal tuto zkoušku i u c. k. zkušební komise pro kandidáty učitelství na gymnáziích, která ho opravňovala k výuce angličtiny na českých středních školách. Stal se tak prvním českým učitelem, který na středních školách vyučoval tehdy nepovinný předmět angličtinu.

V květnu roku 1902 Karel Pánek onemocněl, jeho předměty převzal suplent Jan Vojtěch (1879–1953), pozdější profesor geometrie na české technice v Praze a Brně. V následujícím roce se Pánek ke své práci vrátil. Zemřel náhle dne 9. února 1904. Po jeho smrti vznikl *Pánkův Fond*.

Založený roku 1904 přičiněním bývalých žáků prof. Karla Pánka, pp. JUDra Ferdinanda Bělohlávka, chefinženýra Vladimíra Lista a inženýra Otakara Podhajského, k tomu účelu, aby každého roku dne 9. února udělena byla odtud odměna žáku nejvyšších dvou tříd c. k. akademického gymnasia za vynikající prospěch ve studiích, zejména v matematice a fyzice.

Základ fondu činí 2000 K.⁹

Karel Pánek napsal několik matematických a fyzikálních článků, které uveřejňoval ve výročních zprávách c. k. akademického gymnasia; v roce 1877 sepsal práci *Soustava čísel Bernoulli-ho a jich užití*, o dvacet let později *Výklad dynamického stroje pro školy střední na základě magnetického a Interference na základě numerického*. V *Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky* uveřejnil v roce 1884 soutěžní *Geometrickou úlohu*, o rok později populárně vzdělávací článek *O dělitelnosti čísel dekadických jedenácti*, v roce 1891 článek *Drobné pokusy fyzikální*.

Pánek nebyl teoretik, snažil se o praktické využití vědy. Věnoval tomu celý život a většinu svých skromných prostředků. V únoru 1884 přihlásil u c. k. ministerstva obchodu svůj vynález – *elektrický aparát pro kontrolu a ochranu výhybek a železničních tratí*. Přístroj měl znemožňovat srážky vlaků; v každém okamžiku udával, které nádražní koleje jsou volné a které obsazené.¹⁰ Současně

⁹XXXI. roční zpráva c. k. akademického gymnasia v Praze za školní rok 1904/5, str. 54–55.

¹⁰Více o vynálezu viz [1], str. 23.

ministerstvu oznámil, že ze svého ročního služného (600 zl.) pořídil *hrubý model*, ale na *úplný vzorný model* jeho skromné prostředky nestačí. Požádal o dotaci 2000 zl. k ověření vynálezu.

V květnu obdržel odpověď, že peněžní podpora není možná a v prosinci byl úředně zpraven, že jeho vynález byl prozkoumán, shledán úplně správným, ale že je značně komplikovaný, a proto nelze na státní útraty nechat zhotovit model.

Karel Pánek se nenechal odradit, utrácel za pokusy, konstruoval nové modely tak, aby přístroj zjednodušil. V červenci 1886 podal vládě nový projekt, stejně kvalitní, ale jednodušeji proveditelný, a upozornil, že jeho vynález mohl zabránit nedávnému železničnímu neštěstí. Nakonec poprosil alespoň o subvenci 500 zl. na zhotovení přístroje a sliboval, že peníze vrátí, kdyby komise shledala jeho návrh nezpůsobivý.

Než o žádosti rozhodnuto, stalo se zase neštěstí u Mödlingu. Ihned (bylo to v září 1886) professor zaslal dodavek k žádosti své do Vídně, v němž dí „že užitím jeho přístroje podobné neštěstí ani při úplné nebdělosti strojvůdcově nemohlo by se přihoditi, poněvadž topič i ostatní personál na každém strážním domku by musili viděti zelené světlo, které značí: Jeďte pomalu, vlak před vámi nepřejel ještě předepsanou distanční marku.“

A týž ještě měsíc září došla konečná poslední rozhodná odpověď s vyšších míst, že není prostředků na subvence podobného rázu. Odpověď na pohled poněkud nemilosrdná, ale bohužel správná. Praktičtější vynálezcové, nežli byl náš Pánek, obracejí se stran financování svého vynálezu docela jinam nežli do ministerií. ([1], str. 23–24)

Ukončeme vyprávění o Karlu Pánkovi několika vzpomínkami jeho kolegů a žáků:

Ale klamal by se, kdo by myslil, že tíhu a nezdary života bylo na Pánkovi znáti. Ani slůvko stesku nebo žaloby nikdáž nevyklouzlo z úst dobrého člověka toho. Vždy býval mezi námi stejně usmívavý, my ani tušení neměli o pravých plánech jeho a jich stroskotání. Pánek s tváří klidnou a spokojenou krájíval si v deset hodin svoje jablíčko, rozhazoval dobráckým a veselým okem svoje výborné ale neškodné štipky a vtipy a všude ho bylo plno. Byl to člověk se svě-

tem i samým sebou dobře vyrovnaný a psychologický výklad k této rovnováze jeho duševní jest jedině ten, že Pánek byl muž věřící, nalézající při všech svízelných života útěchu, posilu v silné víře, jež byla oddaná a beze stínu jakékoli skepse. Se svou zbožností Pánek nechodil na veřejný trh, nevěděliť ani všickni, kdož ho znali, že první jeho ranní cesty vedou do kostela. A na druhou stranu přec zase nezapíral přesvědčení svého. Platí věru o něm slovo biblické, že byl muž upřímný, bojící se Boha, vystříhající se zlého, nemající hořkosti v duši, ani když byl obličěn tesknoutami.

Po světské stránce byl to člověk bez potřeb. Tak trochu Diogenes. „Znal jsem jej dobře,“ tak psal prof. Metelka po Pánkově smrti, „a vážil jsem si ho velice pro jeho vzácnou povahu; lituji, že Jste ztratili muže tak výborného, jehož laskavost k žákům měla by jako odkazem přejíti na jeho nástupce.“ ...

Pánek byl profesorem – otcem, učil nejen mathematice a fysice, ale i poctivému, pracovitému a opravdovému životu. Ve škole nezapomínal nikdy na život, učení spojoval se životem, žákům svým ukazoval stále ven za zdi školní síně, ven do světa práce. Učil je tiché, ale pevné lásce k vlasti a národu, lásce, která pracuje a nehoruje, která tvoří a nemluví, která je poctivá a hrdá. Pánek byl při svých předmětech žákům akademického gymnasia nadšeným hlasatelem technického a průmyslového pokroku domácího i cizího, měl otevřené oči pro dnešní dobu a dnešní národní potřeby. ([1], str. 24)

Zikmund Winter vzpomínku na tohoto laskavého a moudrého učitele ukončil slovy:

Jediné štěstí na tom světě přece o něho zavadilo. Totiž to, že měl jemný blažený konec. Zmizel nám s očí tak náhle a rychle, že častokráte po tu chvíli čekáme, brzo-li se dveře otevrou, a ten náš milý ochotný šafář školní, Karel Pánek, s dobráckým veselým okem vejde se svým jablíčkem zase mezi nás. ([1], str. 24)

Literatura

- [1] Winter Z., Karel Pánek, XXX. roční zpráva c. k. akademického gymnasia v Praze 1903–1904 22–24